

DOĞADA BU AY

Bu sayımızda, birçoğumuzun yalnızca adını duyduğu, hatta bazılarımızın adını ondan aldığı, ama çok azımızın gördüğü funda çiçeklerini tanıyacağız. Ayrıca bu güzel çiçeklerin oluşturduğu fundalık adı verilen alanlara kısa bir gezi yapacağız.

Fundaların, Doğayı Mor Renge Boyadığı Zaman...

Kışa girdik giriyoruz. Bazı hayvanlar yuvalarında uyumaya hazırlanıyor, bitkiler yapraklarını tümüyle döktü, yavaş yavaş kar bile bekliyoruz. Derken Kasım ayında doğa bir sürprizle karşımıza çıkıyor: çevreyi inanılmaz güzellikte mor renge boyayan funda çiçekleri.

Funda, aslında denize yakın birçok yerde görülebileceğiniz bir bitki türü. Ancak buralardaki fundalar dağınık haldedir. Bu nedenle çevreyi kaplayan mor bir renk göremezsiniz. Bu şekilde dağılım gösteren fundaları, Adana - Yumurtalık ya da Antalya gibi yerlerde görebilirsiniz. Oysa fundalıkların durumu biraz daha farklıdır. Fundalıklarda yalnızca funda değil çiğdem, orkide, yabani mersin gi-

bi başka bitkiler de bulunur. Ancak fundalar çoğunlukta olduğundan, bu alanlar fundalık olarak adlandırılır. Fundalıklar, ender bulunan, narin ve bu nedenle çok önemli doğal alanlardır. Dünyada yalnızca İngiltere’de, Kuzey Avrupa’nın bir bölümünde, Güney Afrika’da ve İstanbul’da bulunur. İstanbul’daki fundalıklar, yalnızca Asya yakasında vardır. Kasım aylarında bu alanlara giderse- nize, Holandalı ünlü ressam Vincent Van Gogh’un parlak renkli tablolarından birinin içindeymiş gibi hissedebilirsiniz. Parlak, mor bir rengin egemen olduğu bir tablo!

Fundalıklar, binlerce yıldır insanlar için önemli alanlardır. Çünkü hayvanları otlatma, yaka-

Fundalıklarda, fundalarla birlikte farklı bitki türleri de (solda) bulunabilir. Mor, pembe ya da beyaz renkte çiçek açan farklı türleri (ortada ve sağda) var. Beyaz renkliler martta, mor renkliler kasım ayında açar.

İstanbul acı çiğdemi

cak odun elde etme, süpürge ya da hayvan yatakları yapma benzeri amaçlarla fundalardan yararlanılır.

Fundalık alanların toprakları asidiktir, bu yüzden tarım için uygun değildir. Bunun yerine hayvancılık yaygındır. Sığır ve koyun, fundalıklarda en çok yetiştirilen hayvanlardır. İspanya ve Portekiz’de eşek, İngiltere’deyse at yetiştiriciliği yaygındır. Fundalıklarda geleneksel hayvancılık yapılır. Yani hayvanlar doğal alanlarda otlar, hormon ilaçları kullanılmaz. İlaç kullanılmadığı için hayvanlar daha küçüktür ama fundalık alanda yaşamaya, yani rüzgâra, yağmura ve engebeli araziye daha alışkıdır.

Fundalık alanlarda yaygın olan bir diğer gelir kaynağıysa arıcılıktır. Funda balı, farklı bir tada sahiptir. Bu balıdan elde edilen balmumu mum yapımında, ahşap cilalamada ve metal eşyaların dökümünde kullanılır.

Bazı fundalıklarda, örneğin İngiltere’dekilerde, yer yer bataklıklar bulunur. Bu bataklıklardaki topraklar tarım ve bahçecilik için çok elverişlidir. Bu topraklara “turba” denir. Turba, bazı ülkelerde yakacak olarak kullanılır. Nemi emer ve bakteri öldürücü özelliği vardır.

Fundalıklar, yalnızca biz insanlar değil, birçok canlı türü için de önemli alanlardır. Birçok bitki ve hayvan topluluğu bu, görece zor doğal alanlarda yaşamaya özelleşmiştir. “Burada yaşam zordur” diyoruz, çünkü toprağı asitlidir, verimli değildir ve besin azdır. Bu nedenle burada bulunan birçok canlıya dünyanın çok az yerinde rastlanır.

İstanbul acı çiğdemi bunlardan yalnızca biridir.

Göçmen kuşlar, fundalıkları geceleri konaklamak ve dinlenmek için kullanırlar. Çobanaldatan, tarlakuşu, taşkuşu fundalıklarda sıkça görülen kuş türleridir. Akkuyruklu kartal, atmacalar ve doğanlar içinse kusursuz bir avlanma bölgesidir. Ayrıca fundalıklarda geyik, tilki, tavşan, fare, kurbağa, kertenkele, semender, böcek ve kelebek türüne rastlayabilirsiniz.

1800’lü yıllara kadar fundalıklar dünyada oldukça yaygındı. Oysa günümüzde çok az yerde bulunuyor. İstanbul fundalıkları, bu alanların en büyüklerinden biri. Fundalık alanların var olmayı sürdürebilmesi, insanlar, bitkiler ve hayvanlar arasındaki ilişkilere bağlı. Denizden gelen ılıman hava sayesinde fundalıklar yıl boyu yeşil kalır. Bu sayede çiftçiler, hayvanlarını kışın da otlatabilirler. Kış aylarında kullanılmak üzere saman toplamak zorunda kalmazlar. Aşırı olmayan ve dikkatli yapılan otlatmaysa, fundalık alanların başka çalı ya da ağaç türleri tarafından istila edilmemesini sağlar. Yani fundalık alanların korunmasına yardımcı olur.

Fundalıkları korumak için fundalıkların ne kadar özel alanlar olduğunu bilmeniz ve arkadaşlarınıza, ailenize anlatmanız yeterli. Ailenizle birlikte fundalıklara bir gezi, bu alanları daha kolay tanımanıza yardımcı olabilir.

Burcu Meltem Arık
burcu@dogadernegi.org

Kaynaklar
İstanbul’un Doğal Alanları Kitapçığı, Doğal Hayatı Koruma Derneği
2000 Fundalık Raporu, İngiltere Kraliyet Kuşları Koruma Derneği (RSPB)

Sevgili Arkadaşlar, doğayla ilgili sorularınızı ve yaptığınız çalışmaları bize yollayabilirsiniz.
Gönderdiklerinizin bazılarını zaman zaman köşemizde yer vereceğiz. Mektuplarınızı ve e-postalarınızı bekliyoruz.
Adres: TÜBİTAK Bilim Çocuk Dergisi Doğaya Bu Ay Köşesi/Atatürk Bulvarı/No:221/Kavaklıdere/06100/Ankara/e-posta:cocuk@tubitak.gov.tr